

Розділ 1

Священні книги

В *éди*, *Біблія* і *Корán* — це священні книги різних культур. Без цих книг неможливо уявити собі історію людства, у них у досконалій поетичній формі втілено багатовікову життєву мудрість і вірування, найважливіші знання та високі моральні цінності. Із цими високохудожніми текстами — невичерпним джерелом мотивів, сюжетів, образів у мистецтві — пов'язаний весь подальший розвиток світової культури і літератури.

Отже, справді *Ars longa* — мистецтво вічне...

Опрацювавши розділ «Священні книги», ви:

- **ознайомитеся** зі священними книгами різних культур;
- **зрозумієте** їхню роль у розвитку культури і літератури різних народів;
- **відкриєте** для себе морально-філософський зміст священних книг;
- **дізнаєтеся**, як люди різних культур пояснювали походження світу;
- **довідаєтеся**, у яких творах української та зарубіжної літератури розробляють окремі образи, сюжети й мотиви священних книг;
- **з'ясуєте** місце й роль священних книг у сучасному мистецтві та культурі.

Веди

Санскріт (оброблений, досконалий) — стародавня літературна мова Індії. Сьогодні санскріт є мертвою мовою.

Веди — священні індійські тексти, складені в поетичній формі. У Ведах відображено уявлення давньої людини про навколишній світ, про Всесвіт, соціальний устрій, про ритуали, етичні цінності та мораль.

Багато віків Веди існували в усній формі. Їх записали жерці в Х–VIII століттях до н. е., мова Вед — ведичний санскріт.

1.1.1 Веди як пам'ятка літератури

Визначити точну дату створення багатьох ведичних текстів складно тому, що багато з них були записані значно пізніше, ніж виникли, багато — неодноразово перероблялися протягом століть.

Слово *веда* походить від санскритського кореня *vid*, звідки й слов'янське *відати* (знати), тому його перекладають «священне знання».

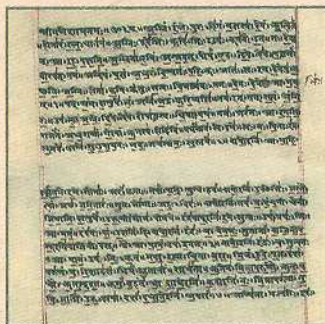
Головне призначення ведичної літератури — пояснити людині світ, у якому вона живе, розкрити його закони, повідомити про духовне самопізнання, показати шлях до звільнення від страждань, навчити, як розвинути свої фізичні та інтелектуальні здібності, піднятися на високий моральний рівень.

Своєрідність *Вед*:

священні давньоіндійські тексти, написані жерцями; складені в поетичній формі — гімни, піснеспіви; укладені в збірки (самхіти).

Вед чотири:

- «**Рігведа**» (найдавніша) — веда гімнів,
- «**Самаведа**» — веда пісень,
- «**Яджурведа**» — веда жертвоприношень,
- «**Атхарваведа**» — веда заклинань.

■ Текст «Рігведи» на санскриті

ГОТУЄМОСЯ ДО ДІАЛОГУ

У гімнах «**Рігведи**» прославляють богів; «**Самаведа**» — веда мелодій, настанови до того, як виконувати гімни; у «**Яджурведі**» викладено правила проведення ведичних жертвних ритуалів; з «**Атхарваведи**» можна дізнатися про магію та чаклування давніх індійців.

Кожна з Вед має свої книги коментарів — «Брахмани». Вони написані для брахманів (жерців) і пояснюють зміст текстів та обрядів. Тут можна також знайти маленькі історії про богів і демонів, про царів і мудреців, про доблесть героїв. Найскладніші ідеї у Ведах викладають за допомогою діалогу вчителя й учня.

У Ведах згадуються тисячі богів. Давньо-індійські боги, яким присвячувалися гімни, спочатку уособлювали лише сили природи, а пізніше — й суспільні сили. Окрім богів, у Ведах діють напівбоги, герої, ворожі сили та люди.

*Гімн (від грецьк. *hymnos*, від *hymneo* — славити, хвалити) — загальна назва різних за змістом урочистих пісень на честь богів, святих, героїв, святкових та історичних подій, військових перемог тощо.*

ВИСОКА ПОЛИЧКА

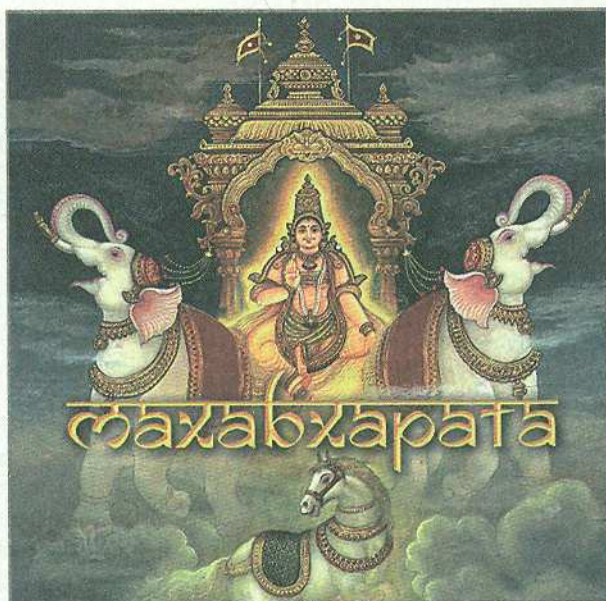
У Ведах розповідається про різні галузі знань, потрібні людині: містобудування (Вастушастра); архітектура (Стгапат'яведа); граматики (В'якарана-Ведан'га); математика (Шулбасутра); астрономія та астрологія (Джйотішашастра); хімія (Расаяна-шастра); медицина (Аюр-Веда); військове мистецтво (Дганур-Веда); політика та юриспруденція (Ману-самгіта); цивільні закони (Ніті-шастра); етимологія (Нірукта-Ведан'га); філософія (Упанішади, Веданта-сутра); а також логіка, соціологія, психологія, історія тощо.

«Атхарваведа» унікальна тим, що в ній відображено ті відомості з життя давніх індійців, пам'ять про які назавжди зникла б, якби не була зафіксована в цій Веді.

Індійський епос представляють поеми — «Махабхарата» і «Рамаяна».

Сюжет «Махабхарати» — історія суперництва двох відгалужень царського роду Бхаратів. Це скарбниця індійської міфології, легендарної історії та знань різноманітного характеру — від принципів побудови індійського суспільства і його моралі до уявлень про Всесвіт.

«**Рамаяна**» присвячена діянням одного з улюблених героїв Індії Рами. У поемі розповідається про війну, протистояння сил добра і зла, героїв і лиходіїв. Від «Махабхарати» її відрізняє особлива тональність у зображенні подій: витончена чутливість, пафос любові й вірності, обожнення природи.

Особливе місце у ведичній літературі належить «**Бхагавад-Гіті**» — частині «Махабхарати». «Бхагавад-Гіта» — це діалог між Верховною Особою Бога Шрі Крішною та його відданим другом Арджуною перед битвою на полі Курукшетра приблизно 5000 років тому. У «Гіті» викладено суть філософії Вед, і тому її вважають основною священною книгою майже у всіх релігійних течіях Індії.

ВИСОКА ПОЛИЧКА

Давня Індія дала світові вчення, яке поряд із християнством та ісламом набуло статусу однієї зі світових релігій, — буддизм. Його засновник Будда — реальна особа, він сорок років мандрував країною і проповідував істину. Помер Будда 483 року до н. е., і відтоді почалася його посмертна історія — обожнювання Учителя його учнями й народом.

Ядро буддійської літератури складає буддійський канон (канон — усталена норма) — збірник різного роду творів, у якому викладені підвалини буддизму — учення про *дхамму* (добродійність) і *нірвану* (абсолютний спокій).

Ведична література має велике значення не лише для індійської культури, а й для усіх індоєвропейських народів. Ідеї, образи, сюжети й мотиви Вед надихали багатьох митців світу.

Українською мовою Веди перекладали Іван Франко, Леся Українка, Гнат Хоткевич, Павло Ріттер.